

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

UNA EXCURSIÓ ALS ESTANYS DE RIUS, TORT Y DE MAR EN LA VALL D'ARAN

EL dia 17 de juliol de l'any 1910 sortirem de Barcelona, en l'express de França de la tarda, els amics y socis del CENTRE Pere Rius y Matas, Anton Angli y l'assota firmat. A Cervera, després de la reglamentaria revista dels equipatges, pujàrem en el tren francès, que ab ràpida marxa recorre la fèrtil y formosa comarca del Rosselló. Arribats a Narbona, canviàrem de tren per dirigir-nos a Tolosa y d'allí a Montrejeau, ont arribavem a primera hora del matí de l'endemà y de la qual estació arrenca 'l ramal de Bagnères de Luchon, que nosaltres haviem de seguir. Montrejeau es una pintoresca vila, d'uns 2,600 habitants, situada en un petit turó al peu del riu Garona, trobant-se rodejada de xamosos prats y abundosa vegetació, lo qual fa que sos voltants siguin sumament atractius. Recorreguda la població y sos contorns, ens dirigirem vers Marignac, Saint-Beat, estació intermitja del ramal de Luchon y en la qual hi ha un servei públic de carruatges pera la vall d'Aran, que actualment l'atravessen quasi tota, puix arriben fins aprop de Salardú, població situada a l'extrem de la mateixa. Prenent seient en un d'aquests primitius y incòmodes carruatges, ens posàrem en marxa, atravesant després la població de Marignac, voltada d'espessa boscuria y verdosos prats, passada la qual la carretera s'endinsa en l'engorjat del Garona, el qual caudalós riu atravesa la joliua vall en tota sa longitud. Seguidament se troba Saint-Beat, pintoresca població situada en una estreta gorja sobre 'l Garona, que parteix son poblat, y en la qual hi ha unes pedreres de marbre blanc que s'exploten ja fa molts anys. Després d'Arlos s'atravesa 'l riu per un pont, y, seguint carretera amunt, s'arriba a Fos, última població francesa, ont s'acostuma a canviar de carruatge. La carretera va internant-se en aquella formosa y estreta

vall, y prompte 's troba la fita que indica 'l límit de frontera, y el nou Pont de Rei, lloc en el qual comença la vall d'Aran.

Passats a la vorera esquerra del riu, el païsatge 's fa més pintoresc, tant per sa abundosa vegetació com per passar la carretera per un vertader engorjat format pels contraforts de les muntanyes de Canejan y de la Bacanera. Al cap de poca estona 's troba Pontaut, petit caseriu situat enfront de l'aigua-barreig del riu de Toran ab el Garona, poblet que es el primer de la vall y que, junt ab Bausen, forma un districte municipal.



ARTIES : ESTABLIMENT DELS BANYS Y PEDRERA
DE MARBRE

Després la vall s'aixampla, veient-se rodejada d'alterosos vessants coberts d'espesses boscuries y xamosos prats; y, a 3 kilometres de Pont de Rei, s'arriba a Les, població ont hi ha la duana espanyola. Seguirem vorejant el Garona, trobant després el bonic congost de les Cledes, ont el riu s'obre pas per entre grans roques rodejades d'atapaïda arbreda. Als 2 kilome-

tres més s'arriba a la vila de Bossost, y, un cop atravessada sa plana, la carretera torna a engorjar-se, passant després a l'altra banda del riu pel nomenat *pont del Pas-del-lop*. Seguint llavors per la vorera dreta del Garona, se troba 'l caseriu de la Bordeta, y un poc més amunt la població de les Bordes, passat el qual endret se veuen a la banda esquerra 'ls caminets que en pocs minuts conduïxen als pobles de Benós y Begós, y a la dreta 'l magnífic bosc de Baricauba, un dels més bonics y grandiosos del Pirineu. Se passa, més tard, el pont del riu Saliente, o de Vilac, el qual barranc va a desaiguar an el Garona, venint després un aixamplament de la vall, ont comença la plana de Viella; y seguidament s'ovira, a la dreta y a pocs passos, la capella de Mig Aran, y a l'altre costat la nomenada *Peira de Mig Aran*. Després d'atravessar el Garona per un pont de pedra, entràrem a Viella, capital de la vall, població en la qual

ens detinguerem solament breus moments, puix havíem de continuar fins a Arties, desde ont havíem d'efectuar l'excursió als estanys de Rius, Tort y de Mar, que anem a ressenyar. Als deu minuts de sortir de Viella s'arriba a Betren, població que, junt ab Escunyau y Casarill, que després se troben, forma un municipi. A continuació ve 'l pont de Garós, que 's passa deixant a la dreta l'antic camí d'Arties, en el qual hi ha l'establiment dels banys (construcció bastant



ARTIES : PONT SOBRE 'L GARONA

primitiva), y al costat una important pedrera de marbre blanc; y a l'esquerra un caminet que condueix al poble de Garós, el qual, junt ab Arties, forma un municipi. Als pocs minuts arribàrem a Arties, dirigint-nos a la casa Delsen, ont varem hostetjar-nos.

Arties es una vila de prop de 400 habitants, situada a 1,140 metres sobre 'l nivell de la mar y a la vorera esquerra del Garona, sobre 'l qual hi ha un petit pont de pedra que uneix la població ab la carretera. El riu Valarties l'atravessa, anant a desaiguar en el Garona, al peu mateix de les cases. Es un bon centre pera 'ls excursionistes y caçadors, tant per lo pintoresques y interessants que resulten les excursions per les riberes del Valarties y de Loseron com per abundar-hi

els isarts, els galls silvestres, y fins, algunes vegades, l'ós. L'església parroquial es construïda entre 'ls segles XII y XIII, y el campanar, de forma quadrada, es obra d'aquest ultim segle. Adossada a l'església hi ha la casa rectoral, que antigament servia de comunidor. Aquest edifici, nomenat també *Casa dels conjurs*, era, segons refereix el nostre



ARTIES : ESGLESIA Y CASA RECTORAL

consoci Juli Soler en sa notable guia de la vall d'Aran, el lloc ont, per torn entre tota la comunitat de la parroquia, permaneixien de guardia durant tota la nit un capellà y el sagristà, a fi d'estar promptes, en cas de tempestat, a desconjurar-la ab llurs oracions. Prop del pont del Garona s'aixeca 'l noble casal de Portolà, ab una gran torre quadrada, obra del segle XVI. En son terme hi ha tam-

bé l'antiga església de Sant Joan, que, segons tradició, pertanyé de primer als templers, y més tard als sant-joanistes.

L'endemà, dia 19, efectuàrem una de les excursions més interessants que 's fan desde Arties, o sigui la dels estanys de Rius, Tort y de Mar; pera lo qual de bon matí emprenguerem la marxa, acompanyats dels guies Delsen, pare y fill, aquest últim intrèpid caçador d'isarts. Un cop deixàrem la vila, entràrem a la bonica vall del riu Valarties, la qual anàrem remuntant seguint per un bon camí de feradura situat a la vorera esquerra del riu, rodejat de verdosos prats y nombrosos avellaners. Al cap de vint minuts se troba la font de la ribera, l'aigua de la qual va escorrent-se vora 'l camí fins a trobar el Valarties. Continuant pla y amunt, se troben algunes bordes destinades a magatzemar l'herba; y, després d'una hora de marxa, arribàrem a la palanca del Ressec, per la qual passàrem a la vorera dreta del riu, deixant després a l'esquerra 'l camí que pel bosc dels Estrets porta a Loseron. S'atravessen els prats de Siège; y a pocs passos del camí, y quasi tocant el riu, se troba una font sulfurosa, l'aigua de la

qual s'utilitzava antigament pera banys fent sots a terra, que servien de rudimentaries banyeres. La ribera va estrenyent-se, y el camí va suaument pujant per entremig dels vessants de les Pales de Puyo-Albo y l'alterosa serra de Montarto, veient-se al fons el tuc de l'estany de Mar, el qual tanca quasi per complet aquella bonica ribera. Se troba després, a la banda esquerra del camí y en mig d'un gran



ARTIES : VALL DEL RIU VALARTIES

pedregam, el forat del glaç, així nomenat a causa que durant tot l'any s'hi manté glaçada l'aigua que s'hi escola. Seguirem pujant per forta pendent, trobant al costat del camí una creu col·locada en memoria d'un desgraciat caçador que s'estimbà per aquelles enasprades serres. A mida que 's va pujant, se va gaudint d'un bonic paísatge, ja que ab-dós vessants de la ribera estan coberts d'espessa boscuria, ovirant-se al fons el riu, que baixa tot saltant de roca en roca y voltat sempre de frondosa vegetació. Al cap de dugues hores de marxa arribàrem al Pontet o palanca de Rius; y abans de passar-la deixàrem a l'esquer-ra 'l camí que puja al port de Güellicrestada. Atravessat el barranc, emprenguerem la pujada de la pleta de Rius, per entremig sempre de relliscosos alevats y grans rocaces, començant a caure en aquell punt

una pluja fina y persistent. Al cap de mitja hora de forta pujada vegerem a la dreta la pleta tancada de Rius, que es una cova dels pastors situada en mig d'una tartera. S'atravessa després el barranc que baixa del port de Rius, y 's continúa pujant per un petit corriol que segueix la vorera dreta del riu, començant-se a trobar algunes con-



RIBERA DEL VALARTIES : PALANCA DEL RESSEC

gestes. Quan erem ja prop de l'estany, un fort ruixat ens obligà a aixoplugar-nos sota una gran roca; aprofitant la seva durada pera despatxar les nostres provisions. Posats novament en marxa, seguirem pujant per entremig d'aglevats y conges-tes, trobant-ne després una d'extensa que arribava fins al peu de l'estany; la qual, si bé de bastanta pendent, feia

ab tot de bon passar, ja que la capa superficial era bastant flonja. Tres hores y mitja portavem de marxa quan arribàrem a l'estany de Rius.

Aquest grandió estany, que està a 2,280 metres sobre 'l nivell de la mar, ocupa per sa llargaria tota la collada o port de Rius, que es la partió d'aigües del riu Valarties y el Noguera-Ribagorçana. Es de forma més o menys elíptica y un dels més grans del Pireneu, ja que té 1,600 metres de llargada per 650 d'amplada en son major diàmetre, y en ses aigües no hi viuen les truites. Aquest estany se pot dir que dóna origen al riu Valarties, puix constitueix son major caudal. A l'arribar-hi quedàrem vertaderament sorpresos de trobar-lo completament glaçat y cobert de neu, en termes que ningú hauria sospitat que sota aquell blanc mantell se trobés un tant grandió estany, això degut a les fortes nevades que aquell any havien caigut en tota la comarca pirenenca, y principalment en la vall d'Aran. Bona estona restàrem embadalits contemplant aquell bonic y grandió paísatge d'hivern observat en ple estiu, ja que 'ns trobavem a

últims de juliol. Segons manifestació del vell guia Delsen, mai havia pogut ell observar en aquella epoca de l'any l'espectacle que en aquells moments estavem admirant. Després de descansar un poc y fer alguns clixés, vorejarem l'estany per la part baixa, y 'ns dirigirem vers l'estany Tort, que, com l'anterior, estava completament glaçat y cobert de neu.

Aquest estany, les aigües del qual van a parar al de Rius, està



TRIBERA DEL VALARTIES : PUJANT CAP A L'ESTANY DE RIUS

a 2,290 metres d'altitud y té poc més de la meitat de superfície que aquell. Es de forma allargada y de contorns bastant irregulars; y ses aigües, en les quals sobressurten algunes petites illes rocoses, tampoc contenen truites.

En aquell endret ens dividirem els companys, ja que 'ls senyors Angli y Rius decidiren tornar enrera y esperar el nostre regrés de l'estany de Mar al peu d'aquella gran roca que 'ns havia servit d'eixapluc a la pujada, ont se trobava un dels guies que s'havia quedat allí ab les cavalleries, puix aquestes no havien pogut pujar fins a l'estany de Rius. L'altre guia y jo 'ns dirigirem cap a l'estany de Mar, vorejant primerament l'estany Tort per la banda dreta; més, a fi d'avançar temps, ja que aquest se trobava glaçat y cobert de neu, ens decidírem (fent, no obstant, una gran imprudència) a atraves-



GRAN ESTANY DE RIUS (GLAÇAT Y COBERT DE NEU)



ESTANY TORT (GLAÇAT Y COBERT DE NEU)

sar-lo, després de lo qual emprenguerem la forta pujada de la collada de l'estany de Mar, que estava encara completament coberta de neu, bastant flonja per cert; y, al cap de tres quarts d'hora d'haver deixat l'estany Tort, arribavem al cim de la collada, que està a 2,320 metres sobre 'l nivell de la mar. Aquesta collada separa les dugues comarques (es a dir, la de Rius de la de Mar), y desde 'l cim se



COLLADA DE L'ESTANY DE MAR (PROP DEL CIM)

gaudeix d'un magnífic panorama. Per un cantó 's dominen els enlairats y nevosos maciços del Montarto de Caldes ab els pitons del Biciberri, y per altre 'l Montarto d'Aran; y als peus, y a regular fondaria, s'ovira l'estany de Mar. Desde allí baixàrem alguns metres per l'altre vessant de la collada, que també 's trobava cobert de neu, a fi de poder contemplar de més aprop el formós estany de Mar.

Aquest gran estany, que està a 2,215 metres d'altitut, queda separat del de Rius per la serra que 's destaca de la Tumeneya; té uns 1.250 metres de llargada, y està rodejat de tarteres y de rocoses serralades, ab bastanta neu encara; y ses aigües van a parar a l'estany de la Restanca. L'estany de Mar el trobàrem més desglaçat y abmenys

neu que 'ls anteriors, oferint la seva superfície l'aspecte d'un vertader mosaic.

Després d'haver gaudit per breus moments d'aquell bonic y fantàstic panorama, emprenguerem el retorn pera anar a trobar els nostres companys y ab ells dirigir-nos altra volta a Arties, terme de la nostra excursió d'aquell dia. A fi d'avançar temps, en lloc de tornar pel mateix itinerari ho efectuàrem pel dret, es a dir, sense seguir camí



ESTANY DE MAR (MIG GLAÇAT)

y deixant-nos anar per una pronunciada pendent tota coberta de neu bastant flonja y en la qual més d'un cop ens enfonsàrem fins a regular alçaria y ab l'aventatge, o, millor dit, desaventatge, que, a mida que anavem baixant, trobavem la pendent més forta, lo qual era causa que la baixada fos més ràpida; contribuint-hi també, en gran part, alguna que altra caiguda, afortunadament sense conseqüències. Arribats altra volta al camí, prompte tornàrem a trobar els nostres companys; y, posats tots novament en marxa, emprenguerem la davallada per aquella bonica ribera del Valarties, arribant ja a entrada de fosc a la vila d'Arties, tot comentant agraçosament el resultat

d'aquella formosa y interessant excursió per les altes regions lacustres de la pintoresca vall d'Aran, per les terres de la qual portem realitzades diferents excursions que algun altre dia ressenyarem.

XAVIER PARÉS Y BARTRA

EN JULI VINTRÓ Y CASALLACHS



UN deute d'amistat m'obliga. Altres companys de l'anyorat consoci nostre, en Juli Vintró, haurien pogut, ab més fonament y ab més detalls íntims, retratar el caràcter y els mereixements del que va morir essent individu d'aquesta Junta Directiva y tesorero del nostre CENTRE EXCURSIONISTA.

Més, a l'oferir-se'm la comanda d'honorar en el dia d'avui la seva memoria, la vaig acceptar, fins ab regoneixement, perquè la bona amistat y l'admiració que per

ell sentia eren fills de la simpatia d'idees, del comú sentir patriòtic y cultural de l'excursionisme, y s'havien anat formant y creixent dintre de les relacions adquirides en la pràctica de les excursions y en l'exercici dels treballs efectuats en bé de la nostra volguda institució.

En els començos de l'excursionisme català, era aquest format en gran part per un jovent entusiasta enamorat de la terra, desitjós

de conèixer els monuments que l'embelleixen, de fer-los valer, d'estudiar-los, de conèixer el llur passat, de posar en valor tot quant pogués enaltir Catalunya, promovent a la vegada un despertar patriòtic en tots els pobles visitats o recorreguts, fent sentir el seu fervor catalanesc a tots els estaments de la societat.

Més tard, per efecte de personalismes, que tant perjudiquen sempre totes les manifestacions, tant polítiques com d'estudi, de la nostra terra, aquell aplec d'excursionistes se dividí, y 's formaren dugues associacions que seguiren treballant ab afany y ab dalè patriòtic, ab generós estímulo: els antics se distingiren especialment en la continuació de llur labor arqueològica y històrica, y en el llur sagell especial de fomentar el despertar patriòtic; els de la novella associació dedicaren més les llurs energies a l'estudi de la naturalesa y a fomentar les relacions ab l'excursionisme estranger, procurant assimilar-lo a les nostres aspiracions y a la nostra manera d'ésser; esforç que resultà infructuós, ja que, desapareguts del camp de l'excursionisme català 'ls seus propulsors, continuà l'excursionisme català seguint la via empresa, ab caracterisació especial, agermanant l'estudi, l'observació y l'investigació ab l'ideal patriòtic.

Era, doncs, en l'època en que les iniciatives y els treballs excursionístics estaven compartits per la primitiva Associació Catalanista d'Excursions Científiques y per la més nova Associació d'Excursions Catalana quan en Juli Vintró, ple d'entusiasmes juvenils y d'afany de coneixements y d'estudis, a la vegada que d'amor a la terra catalana, vingué a unir-se a les files de l'estol excursionista.

Era l'any 1888. En Vintró tenia vint anys y acabava d'arribar de Madrid, ont havia passat dos anys fent pràctica de la seva professió. Allí, lluny de la terra y sentint-se anyoradiç, empleava les hores vagatives en la visita y estudi de museus y monuments, practicant excursions mogut per ses naixents aficions arqueològiques. Visità lo més assenyalat d'aquelles terres, la monumental Toledo, l'Escorial, Alcalà, Aranjuez, buscant punts de comparació pera 'ls seus comerçats estudis.

Arribà a Barcelona afanyós de conèixer lo bo y millor de Catalunya, enamorat, ab l'absència, més y més de la seva terra; y ingressà promptament en l'Associació d'Excursions Catalana, y tot d'un seguit en l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques. Y aquest ingrés d'en Vintró, no en una de les dugues entitats, sinó en totes dugues ensems, pinta bon xic el caràcter, el temperament y els sentiments d'en Vintró. Desposseït de tota prevenció, y sense predilecció determinada envers els uns o 'ls altres, considerant que

tots estaven moguts per un mateix sentiment d'amor a Catalunya, no volgué prendre un partit determinat a favor d'uns o altres. Y això, com he indicat abans, era una de les seves característiques. Catalanista ferm y convençut, treballador actiu entre 'ls propulsors de la renaixença catalana, no figurà mai marcadament dintre cap de les divisions del camp del catalanisme, inclinànt-se sempre, sols, en els seus actes, cap al costat ont el seu criteri 'l guiava y aconsellava. No volgué mai figurar dins del catalanisme polític.

Ingressat en els Centres Excursionistes, ben prompte 's donà a conèixer pels seus mereixements, malgrat la seva modestia extremada.

Y es que en Vintró tenia tots els dots y qualitats d'un perfet excursionista. Treballador ferm y actiu, observador intel·ligent y concierciós, infatigable investigador, tenia una percepció molt clara y un marcat dot d'assimilació : així es que havia espigolat, ab profit, en totes les branques de l'excursionisme.

Si en Vintró, en lloc d'ésser extremadament modest, hagués sigut més exteriorisador y s'hagués sabut fer valer més, els seus treballs haurien sigut més coneguts de tot-hom. Y no era, en Vintró, dins les seves aficions d'estudi, d'aquells que no fan més que desbroçar y queden revestits d'una capa superficial de coneixements que 'ls dóna aires enciclopèdics : en Vintró era un estudiós decidit, constant y profundisador; y, en els rams del saber ont esmerçava les seves aficions, no era un peó vulgar, sinó que acabava per estar ben posseït de les materies que estudiava, y els més erudits no 's desdenyaven pas d'aprofitar els seus consells, els seus estudis y coneixements, y els seus treballs.

La seva afició a la fotografia data ja d'abans de 1888, de qual època 's troben clixés en la seva nombrosa col·lecció. La col·lecció d'en Vintró es molt nombrosa, curiosa y notable : hi són a centenars els diapositius pera llanterna y estereoscopi, tots degudament ordenats. Entre aquests se 'n troben alguns de verdader interès, per tractar-se de coses y fets passats, y d'obres y monuments desapareguts. Els clixés d'en Vintró han anat escampats per totes les revistes il·lustrades de Barcelona y de fóra, y en moltes obres científiques y artístiques, moltes vegades sense que 'l seu nom hi constés pera res, ja que en Vintró era prou modest pera demanar que hi figurés. Quan se tractava de coses de Catalunya, no tenia mai un no pera tots quants li demanaven proves fotogràfiques pera publicar. A la col·lecció de postals de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana figuren també bon nombre dels seus clixés. Havia prèns part en moltes Exposicions de fotografia, havent obtingut

distincions, entre elles una medalla d'argent en l'Exposició de la Sociedad Fotográfica Española de l'any 1891. Fou l'organizador de l'Exposició de Fotografies, Gravats y Dibuixos que féu el CENTRE en el saló del periòdic *La Vanguardia*. Prengué també part, ab diferents gravats, en l'Exposició de Documents Gràfics celebrada pel CENTRE en 1901, y en les diverses Exposicions fotogràfiques pel mateix CENTRE organisades. En els comensos de les seves aficions fotogràfiques usava un aparell enginyat y confeccionat per ell.

Els coneixements arqueològics d'en Vintró eren molt intensos. Les seves aficions an aquests estudis dataven de sa primera joventut. Havia profundisat en aquestes materies, y estava al corrent de totes les obres y de tots els estudis fets en el propi sentit. El seu caràcter investigador y l'esperit d'observació l'havien portat, en ses multiplicades excursions, a fer troballes importants que, si no les publicava en el CENTRE, comunicava tot seguit a personalitats importants dins l'arqueologia, pera que aquestes ne fessin l'ús convenient. Això feia que moltes coses trobades per en Vintró fossin per altres divulgades. Estava en relació ab tots els que 's dedicaven an aquesta llei d'estudis, tant de Barcelona com de l'extranger. Havia format part d'alguna associació arqueològica. Fruit de les seves excursions y dels seus esbrinaments, tenia una valuosa col·lecció de sagells y folletos, opuscles y documents antics.

En Vintró havia creuat totes les comarques catalanes : així es que, degut al seu sentit pràctic y observador, era molt y interessant tot lo que havia pogut anotar y observar. Llàstima que en Vintró, tant poc amic de donar-se a conèixer, no hagués escrit més y no 'ns hagués fet part de moltes de ses impressions y notes anecdòtiques, que haurien resultat força interessants.

Ses aficions als estudis científics relacionats ab l'excursionisme són posteriors. S'hi dedicà també ab interès, especialment a la geologia. Fou un deixeble aprofitat de Mn. Font y Sagué, y arribà en moltes ocasions a esser-ne un eficaç cooperador. Assistia generalment a totes les excursions organisades per la Secció de Geologia, y 'n féu moltes altres de particulars, recollint notables exemplars y arribant a formar una interessant col·lecció de conquiliologia y fòssils, de la qual la seva viuda pensa fer-ne donació al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Quan Mr. Martel vingué a la nostra terra pera impulsar els estudis espeleològics, en Vintró fou un dels seus constants acompanyadors, y prengué part en molts d'aquells treballs, an els quals donà notable empena i malaguanyat Mn. Font.

Figurava també en Vintró en les societats d'aquestes especialitzacions; essent, a la seva mort, membre de l'Institució Catalana d'Historia Natural.

Havia també prè afició al folk-lore, recollint algunes tradicions i llegendes, y formant un bon aplec de goigs, adquirits, en ses múltiples excursions, en esglesies foranes, ermites y santuaris.

Més una de les especialitzacions d'en Vintró era, darrerament, l'estudi geogràfic y topogràfic de Catalunya; y aquí sí que en els últims temps treballava de ferm. La seva major il·lusió era la formació per al CENTRE del Mapa general de Catalunya. Són de molta importància els treballs que portava fets en aquest sentit. Hi dedicava totes les seves hores vagatives, prenent-ho fins de son repòs material; havent fet, pera obrar ab millor encert, continuats estudis de topografia. Molts dies de festa se n'anava tot sol a la montanya pera practicar experiments, fets molts d'ells en el maciç de Garraf, d'ont havia prè distintes triangulacions. Motivat per aquest afany, havia fet un arplec valuós de mapes antics y moderns, y de plans d'estudi de carreteres, canals, ferro-carrils y conques mineres.

Ab l'amabilitat y desinterès que li eren propis, facilitava, a tot-hom que l'hi demanava, sense pretensions y sense recompensa de cap mena, ben desinteressadament, tot quant an ell li havia costat, força afany per adquirir. Col·laborà en la confecció de distints plans y cartes geogràfiques. A mi m'facilità un valuós auxili en la confecció del mapa del Bergadà, cinquè volum de l'obra *Pireneu Català*, y s'encarregà per complet d'extendre el mapa del volum sisè, *Comarca d'Olot* (y aquí va una altra prova de la seva extremada modestia), resistint-se de moment que el seu nom constés en el treball; lo qual vaig conseguir per fi, a força de persuasió. S'encarregà, també, de la formació del mapa de l'obra *Excursions curtes*, publicada per la casa editorial L'Avenç. No cal dir que tot això ho feia ab tot desinterès, sense gaudir-ne la més petita recompensa material.

Dintre el CENTRE, la figura d'en Vintró s'destaca marcadament. Llegí distints treballs, entre ells la *Memoria* d'una excursió a Sant Pere de Roda y Castell d'Empuries en 1896, y una altra d'una excursió a Olesa de Bonesvalls en 1894; y s'publicaren en el BUTLLETÍ la ressenya d'una excursió oficial a Sant Benet de Bages y Santa Maria de l'Estany (juliol-setembre 1892), y un *Estudi* sobre les pintures murals de Sant Pere de Terrassa (abril-juny 1895).

Fou elegit tresorer de la nostra Junta Directiva en desembre de 1893, desempenyant el càrrec desde 1.º de janer de 1894 fins a fi de desembre de 1901 : un període de vuit anys. Se'l va tornar a ele-

gir pel juny de 1906, desempenyan el càrrec fins al dia de la seva mort (22 octubre de 1911).

En la Junta Directiva era ont calia conèixer en Vintró. Defensor decidit del presupost del CENTRE, s'oposava sempre a despeses que poguessin ocasionar dèficits, encara que sentia sempre entusiasmes pera tot projecte que tendís a l'enaltiment de la nostra institució. Tots els membres de la Junta, quan planejaven un projecte que havia de causar despeses al CENTRE, miraven sempre en Vintró, y aquest feia llavors les seves objeccions sense discussió apassionada, ab aquell somriure amable y bondadós que li era peculiar y que no abandonava mai, ni quan feia fermes oposicions.

Més ont era encara més interessant conèixer en Vintró era en lo íntim de l'amistat. Apressat sempre en complaure a tot-hom, en facilitar quants datos se li demanaven; sempre amable, sempre afectuós, sempre igual de caràcter y d'expressió; sols s'amcinava, y sa veu prenia més força y les seves faccions més energia, quan parlava ab interès dels assumptes del CENTRE y de ses aficions d'estudi més predilectes. Havia de veure-sel en el seu gabinet de treball, ont, afanyós y en hores extraordinaries, en lo avançat de la nit, ab una paciència de benedictí, anava extraient datos de memories y plans pera anar confeccionant, ab ells y ab els propis adquirits, un nou plan o una nova carta geogràfica.

Jo crec que, si la traïdora y inesperada mort no hagués arrabacat en Vintró a l'amor de la seva esposa, a l'afectuós voler dels amics y al bon interès del CENTRE EXCURSIONISTA, l'obra del Mapa geogràfic de Catalunya hauria sigut ben prompte un fet, ja que ell sol era prou pera remoure voluntats, obtenir valuosos esforços de intel·ligents y treballadors actius, y conseguir ajuda d'entitats y corporacions que ab degudes subvencions cooperessin a tant desitjada obra. Era una idea que ell tenia al cervell y que hauria dut a bon terme, dada la seva perseverancia y els seus indiscutibles dots d'activitat.

Cal, doncs, no abandonar la tasca per ell empresa; que l'estímul y la bona memoria d'en Vintró 'ns obliguen a portar a terme tant necessaria y patriòtica obra, y que sigui aquesta un de tants títols de gloria del CENTRE EXCURSIONISTA. Els treballs practicats per en Vintró, els aplecs de datos y de materies per ell aplegats, poden ajudar-nos molt, y tinc la seguretat que 'ns seran facilitats.

El record de l'il·lustrat y benivolgut company no s'apartarà mai de nosaltres, de tots els que l'estimavem, que erem tots els que 'l coneixiem; emperò fem que, pera que 'l seu record sigui més perdurable, sigui la seva tasca continuada; procurem empènyer el jovent

que ingressa en les nostres files excursionistes a que, seguint l'exemple del plorat company, procuri adaptar les seves aptituds y els seus entusiasmes a continuades corrents d'observació y d'estudi, a fi de que l'obra del CENTRE EXCURSIONISTA no 's malmeni y continuï essent sempre digna dels seus inspiradors, patriòtica, veranent catalanesca, de profit pera l'enaltiment de Catalunya; fent valdre la nostra terra estimada, en totes ses manifestacions de bellesa, davant dels nostres propis que la desconeixen y dels de fóra casa que desitgin degudament apreciar-la.

CÉSAR A. TORRAS

SANT JORDI Y LO SIMBÓLICH DRACH

La part que 'n podriem dirne fabulosa de la historia de Sant Jordi, en sa font mes antiga, se trova consignada, en un manuscrit grech de la biblioteca Ambrosiana de Milá.

Aquesta historia tots la sabeu : en la ciutat de Silena, pertanyent a la Libia, lo Sant Cavaller libertá a la filla del Rey, de terrible drach, que, amagant-se en un lloch velí, devorava a les gents. Ab lo qual se convertiren al cristianisme lo Rey y tots los seus vassalls.

Entre los primitius cristians, segons lo llenguatge de les S. S. Escripures, lo drach era simbol y representació del dimoni. L'Angel del Apocalipsis *apprehendit draconum... qui est diabolus... et ligavit eum... et missit eum in abyssum et clausit et signavit super illum ut non seducat amplius gentes* (cap. XX, v.v. 2-3).

Donat aquest antecedent, no 'ns ha d'estranyar, que, lo simbol d'una victoria sobre terrible fera, la vegem representada, no sols ab Sant Jordi, si que també ab altres Sants, desde lo temps mes remot.

Drach, serpent o fera, morint per la potencia de la espasa o la llança, que la atravesa, o bé llençada miraculosament al fons del mar o al pregon abim, per la sola virtut de la santetat, se trova, d'aquí y d'allí, en no poques llegendes dels sants mitjaevals, especialment bisbes. Quasi sempre son significat, segons la mes admesa interpretació, vol indicar, que, lo Sant en la sua diócesis, hi extirpá lo paganisme o alguna heretgia.

Sant Mercurial, bisbe de Forli (segle iv al v), havia mort un terrible drach ab la virtut de ses oracions¹; y d'una manera semblant

1) *Rivista storico-critica delle scienze teologiche*, any I (1905), pl. 466 y 475.

se consigna en les tradicions de Sant Donat, bisbe d'Epiro; de Sant Rufilus bisbe de Popolonia, en lo comtat de Pisa (segle I); de Sant Arnolf, bisbe de Turs; de Sant Germà, bisbe d'Amiens; de Sant Crescencià, de la Città de Castello; dels Sants Florenci y Vendemial, etc.

Altres vegades, lo drach simbolisa haver cambiat en temple cristià, un temple pagà de gran fama per sos cultes idòlatres, com en Sant Felip, apostol; Sant Pomponi, bisbe de Nàpols; Sant Julià, Sant Verà, Sant Silvestre, papa, y Sant Venanci, de la Città de Castello.

També en algun cas representa la terrible fera, lo sanejament de territoris palúdichs, com v. g. ab Sant Domicià, bisbe de Maestricht. Lo qual s'explica, si tenim en compte que, los antichs atribuïen les malalties dominants en los llochs lacustres, als mals ayres, llençats per los esperits malignes habitants en les aygues.

Y encara hi podem afegir a aquesta llista als Sants Teodor y Victor y Santa Margarida, en los quals lo drach simbolisa les victòries obtingudes del dimoni, com en Santa Catarina y Santa Cecília y en altres Sants, les pintures d'objectes, hi representen, o be lo valor ab que sufriren los torments, significats ab lo calcer, o be la fortalesa ab que prosseguiren llurs alabances al Senyor figurada ab la orga, o aximateix lo meravellós poder de llurs paraules, mostrat en diferents empreses.

Cal regonexer en lo drach, a un de tants simbolismes cristians, tal vegada parió del colom y que li pot seguir en generalisació. No es del cas afegir que ja ningú lo té en concepte d'episodi històric, obmitint tot quan s'hagi consignat en lo passat, sobre la possible existencia d'un animal d'aquesta naturalesa, per escriptors, qual bona fé fou major que son bon criteri.

Lo simbolisme del drach abans solia representar-se anyalment, en la gran diada del Corpus Christi, quan la processó tenia un caràcter que avuy no pot tenir. En moltes de nostres poblacions, recordem que a Vilafranca, Castelló d'Empuries, Igualada, Lleyda, La Bisbal del Empordà, Vendrell, Reus, Valls, etc., lo drach iniciava la processó, llençant per la boca cohets de foc. Al drach seguia la altre representació dels gegants y nanos, que encara s'estila.

Pró a Barcelona, lo simbolisme del drach anà mes enllà : fou lo simbolisme de Sant Jordi. Llegim que en lo segle xv, quiscun any se passejaven per los carrers de la Ciutat, en la processó de Corpus *Sant Jordi a cavall, lo vibre, item la rocha ab la donzella de Sant Jordi*¹.

1) Lo Canonge Jaume Ripoll en *Memorias inéditas que pueden servir para demostrar el origen y antigüedad é ilustrar la historia de la procesión de Corpus Christi en la Ciudad*

La donzella, que, en nostra terra solia esser innominada, ha tingut alguns noms determinats : en molts llocs s'ha dit Alcinoe : a Abissínia la conexen per *Birut*, prenentlo de la ciutat de Baruc o Beirut, hont se suposa ocorregut lo combat y mort del drach.

Lo simbolisme del drach alguna vegada ha cedit son lloch al simbolisme de la Patria en la nostra Corona d'Aragó, de la que se'n ha conceptuat capdal protector y tutelar Sant Jordi.

Passá lo Sant, en los darrers temps de la Edat Mitjana, del patronatge dels cavallers al de la Nació que aquells defensaven. Llavors s'esmeren los escriptors en recomptarnos visibles aparicions del Sant y magnífichs fets de guerra en que hi pren part activa.

Surt Barcelona ab sa famosa reconquesta de Borrell II, y Beuter al explicarla, es lo primer que diu s'hi vegé al Sant, marxant al enfront dels cristians. Aytambé del Aragó surten los escriptors regionals manifestant que quan Sanxo Ramirez guanyá Osca dels sarrahíns (1097) en la famosa batalla d'Alcoraz, Sant Jordi hi fou present, afegint nostre Pere Miquel Carbonell, que, en lo mateix dia, havia actuat al davant de les hosts cristianes, en la presa d'Antioquia¹.

Y als catalans y aragonesos se seguxen los valencians prenent que en la conquesta de Valencia, al enfront dels exercits de Jaume I, hi vegeren al Sant Cavaller fent fugir als sarrahíns y guanyantse ab sa cooperació la batalla d'Alfama. Assegura Alcoy, que, ab la visible protecció de Sant Jordi, fou vençut l'exercit d'Alazarch, en 1276. Per ultim, los mallorquins han mantingut també la sua tradició, volent, que, al guanyarse la Ciutat de Mallorca, Sant Jordi anava a la vanguardia matant moros.

Es lo simbolisme de la Patria, que ve a demanar son lloch al simbolisme de la religió. Es en aquest simbolisme, que un malaguanyat autor contemporani, Mossen Font y Sagué, apurant son estudi, hi cerca una identitat de caracter entre Sant Jordi y lo poble catalá² en quina identitat li fonamenta la circumstancia, de que, en la presa de Barcelona nostres cavallers, hi vegessen la protecció de

de Barcelona (Barcelona 1838) trayentho del arxiu municipal de Barcelona *Ceremonial de cosas antigüas memorables* f. 28, 34 y següents.

Julià de Chia ho copià en *La festividad de Corpus en Gerona* (Gerona, 1895).

1) Carbonell en *Chroniques de Espanya* (Barcelona, 1547) foli 34, explica la aparició dels Sants Jordi y Jaume en la presa d'Osca, l'any 1097, en lo mateix dia que feu altre tant en Antioquia.

2) Mossen Font y Sagué *¿Perqué Sant Jordi es patró de Catalunya?* publicat en BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, vol. XI, num. 75, Abril de 1901.

Sant Jordi y no la de cap altre dels Sants que ha honorificat la terra catalana.

Donchs en la representació del Sant en aquest aspecte característich de la Corona d'Aragó, los artistes no necessitarán já del drach misteriós, que es lo que ha posat son segell universal a la figuració del Sant Cavaller.

Son molt poques per cert les obres que conexem de Sant Jordi en son aspecte patriòtich que podem oposar a les sues innombrables sots l'aspecte religiós de la sua victòria damunt l'esperit del mal que representa lo drach.

Mallorca té una interessantíssima pintura de Sant Jordi, que Llabrés atribueix al escriptor catorzentista Miquel Ximenez, ahont lo Sant está representat ab lo mes gran realisme, matant sarrahíns ab la espasa nua, al peu de les muralles de Palma¹ guanyades per la gent del Conqueridor.

Vich posseheix un Sant Jordi del propi segle, degut a Lluís Borrassá, ahont lo Sant representat de mitj cós, te lo cap descobert, apunya una llança sense banderola y al pit mostra les barres rojes, llavors simbol dels nostres monarques².

Una petita taula de Badalona, d'autor anónim, presenta al Sant, també de mitj cós, armat ab la llança en alt y lo rostre quasi transfigurat ab una celestial hermosura, que, augmenta sos cabells finissims quasi del magnífich color del fons d'or de la pintura³.

Barcelona hi te la molt artística escultura d'En Blay, a la cantonada del Orfeó Catalá, ahont lo Sant voltat de la gent de la terra, aguanta la bandera de la Patria, ab lo que, nostra Capital ja no 's queda enrera en lo nou simbolisme que tant bé representà a Anglaterra en son famós mosaich de *Sant Jordi per Anglaterra* lo famós artista Vidder⁴.

No hi ha dubte que En Blay ha estat afortunat en lo seu Sant Jordi, al allunyar-se dels antichs motllos. Posem nostre esguart en

1) Per judicar de la estensió que prengué a Mallorca la devoció a Sant Jordi, pot consultarse lo *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*, artícles següents : *Sant Jordi de Pollensa* (vol. II, p. 133); *Consulta de Sant Jordi* y Gabriel Llabrés *San Jorge patrón de los caballeros de Aragon* (vol. III, pl. 57 y 63 y lámina LIV); *Ordinacions de la cofraria de Sant Jordi de Mallorca* (vol. VIII, p. 71 y 87); *Representació a Inca d'un entremés de Sant Jordi* (vol. VIII, p. 209); Gabriel Llabrés *Asalto de la ciudad de Mallorca en 1229* (vol. IX, pl. 237, ab interessantíssima làmina de la entrada del rey En Jaume a la ciutat de Mallorca, lám. CXXVIII).

2) S. Sanpere y Miquel *Los cuatrocentistas catalanes*, vol. II, p. 236.

3) *Las imatges de Sant Jordi en La Veu del Montserrat*, any XVI (1893), p. 136.

4) *La Veu del Montserrat*, any XVI, p. 143.

alguns que'n recordém d'Italia, ahont los autors han efugit lo simbolisme del drach. Lo Donatello en son elegant Sant Jordi sense lo drach que hi ha en lo museu Nacional de Florença, lo Parmigianino, en la fastuosa pintura mural de la iglesia de Sant Joan Evangelista de Parma, ahont tampoch hi ha lo drach, sino que lo Sant està dret aguantant el cavall per les riendes y tenint un gós al seu costat; lo tríptich del segle xiv o xv, d'autor anònim, del Museu de pintures de Parma (núm. 458) ahont està dret en peu, ab una llança y sense lo drach; Frá Angelico de Fiésole ab lo Sant sense armes, ab sola cervellera y les mans creuades pregant, a Florença y altres, sempre lo representan en la primera joventut, sense pel a la cara. En lo que segueixen emmotllantse a la tradició pictórica de tots los Sants Jordis matant al drach que resultan cavallers extremadament joves y sense barba.

Com si l'episodi del drach correspongués a la primera joventut y lo de la sua mort en lo martiri, a anys mes avançats, surt lo re-nomenat Paolo Veronese en una magnífica pintura del martiri y glorificació de Sant Jordi, que conserva sa ilustre patria, la ciutat de Verona, representant al Sant ab barbes no molt llargues, un tant risades, ab bigoti poch poblat y figurant de 35 a 40 anys, de complexió musculosa, mes aviat prim que gros.

Y nostre excelent escultor Blay, bevent en les matexes fonts d'inspiració que lo gran Paolo Veronese ha presentat un Sant Jordi d'una edat consemblant, ab faccions varonils, sense duresa, mirada severa, barba poca, risosa y lleugerament descuidada. Lo Veronese y En Blay han procurat, en ses dues concepcions, agermanar lo realisme ab lo simbolisme. Son dos Sants, que, essent prou diferents, s'assemblen.

Jo crech que podem y devem felicitar-nos de la escultura de Sant Jordi d'En Blay, la primera de la nova orientació en nostres plàstiques, com també de que haguem tingut una persona generosa, com D. Joaquim d'Amat marquès de Castellvell, que la hagi vingut a regalar al Orfeó y a Barcelona.

No puch tractar del simbolisme de Sant Jordi a Catalunya, sense parlarvos de dugues taules del segle xv, en les que Sant Jordi no hi té lo drach. Me referesch a les famoses escenes del martiri del Sant, degudes a Jaume Huguet y que's custodian en lo Museu del Louvre y a les mes modestes d'En Lluch Borrassá del altar de Vilafranca del Panadés¹ abdues del segle xv. Certament les primeres constitue-

1) Sanpere y Miquel : *Los cuatrocentistas catalanes*, vol. II, p. 275 y 239.

xen una nova manifestació d'art català, que ha fet dir a son propòsit, a n'En Sanpere y Miquel, que estém molt lluny de tenir plé conexement de nostra pintura.

Com vehem donchs, lo Sant, que començá essent patrimoni exclussiu dels guerrers, s'ha infiltrat en la art de la terra. Resultaria curiós seguir sa evolució en les obres d'art catalanes, com no dexa d'esser interessant seguirlo en lo decurs de les batalles, com a capdill de les victories.

Jo veig creixer, d'uns pochs anys ençá, d'una manera admirable, arreu del món cristiá, y assenyaladament en la nostra terra, la devoció a Sant Jordi. Axó me fá retreure, lo que 's continúa en cert discurs del segle XVIII sobre Sant Jordi, del aragonès Espinosa, qui obrint los fulls de la historia, retreu fets de nacions grans, que s'han vist apurades y han vençut y s'han refet, ab lo patronat de Sant Jordi. Y retreu a Rodolf Aupsburg, qui, per reprimir l'orgull dels enemichs en les guerres religioses, posá a Sant Jordi en ses banderes. També explica que quan los turchs, apretáren al Imperi d'Austria son emperador, Maximiliá, confiá la sort del Imperi a la protecció del Sant, instituí una orde militar en son honor, vencé als turchs, y axamplá lo seu royalme.

Podia haver afegit que, lo seu net, nostre rey Carles I y a Alemanyia V, en la diada de Sant Jordi del 1521, acabà a Villalar ab lo famós y extés mohiment dit *de las Comunidades de Castilla*, que tants entrebanchs li havia donat durant dos anys ¹.

Encara en nostres temps mirant al imperi de Rusia, que va crexent en sa part Meridional, hi veurém haver posat a Sant Jordi, en 1856 y en 1903, en les banderes dels seus vaxells de guerra dels mars Negre y Caspi ².

Pera acabar, retrauré la admirable victoria dels *ras* o generals abissinis, Mangacia, Alula y Mackonen, contra l'exercit italiá del general Baratieri, en les famoses gorges d'Adua obtinguda lo 1 de Mars de 1896, diada en que lo calendari abissini hi commemora a son patró *Kedes Gorguis* (Sant Jordi en llengua del país). Desde llavors los abissinis han transformat en festa nacional, a la merament patronal del Sant Cavaller.

Poderosos enemichs los que açí 's referexen, que be poden simbolisarse ab la extraordinaria potencia d'un animal tant terrible com lo drach de la fábula.

1) Prudenci de Sandoval *Historia del emperador Carlos V rey de España* (Madrid, 1846), vol. III, p. 227.

2) *Diario de Barcelona* de 5 Decembre 1903; edició de la tarde.

Los nous simbolismes no han de venir a derrocar als vells. Aquesta es en síntesis la nostra opinió. Uns y altres han de considerarlos conjuntament les noves generacions de Catalunya.

Any per any tenim de mantenir viva la devoció a Sant Jordi, ab son poètic y tradicional simbolisme del drach vençut, simbolisme prou escayent en la nostra terra y a Barcelona, y en los temps presents. Drachs tenim encara a vencer, per quina victoria, be 's necessita d'una alta y poderosa intercessió. Seguim la vía que 'ns han assenyalat los nostres passats, aferremnos a ella, com a taula de salvació en lo present naufragi y encara que en son veritable significat no hi caminém a les palpentes, clameu tots en alta veu la vella expressió patriòtica,

SANT JORDI, MATA A LA ARANYA.

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI

Diada de Sant Jordi del 1911.

CRÒNICA DEL CENTRE

MARÇ DE 1912

SOCIS INGRESSATS DURANT EL PRIMER TRIMESTRE DE 1912

RESIDENTS : Elisa Roquer de Costa. — Alvar de Castro. — Isidre Serra Llera. — Madalena Armengou Anglada. — Joan Monjo. — Josep M.^a Co de Triola. — Rosa Loranel de Fonseca. — Burgundófor Fonseca Terrero. — Bonaventura Mas Duràn. — Gustau Schlosser. — Josep Boniquet y Riera. — Joan Massó Soler. — Joan Pedret Llasat. — Francisco Navau. — Lluís A. Fibla. — Joan Canals Tarrats. — Pius Vernis y Faya. — Josep M.^a Vives Castellet. — Josep Corominas Pasenet. — Mercè Comas Perelló. — Vicenç Fisas Farré. — Joaquim Anglès y de Jebra. — Eduard Rodó Feno. — Antoni Delgar Ventosa. — Joaquim Font. — Miquel Company y Company. — Antoni Arderiu y Pascual. — Tomas Suaña Esteve. — Josep Vilageliu y Vilalta. — Lluís Cirera Terré. — Joan Vehil y Serra. — Fèlix M.^a Pareja Casañas. — Pau Soler y Julià. — Josep Blasi. — Modest Balaguer Fius. — Joaquim Folch y Girona. — Josep Aguilera Asmarats. — Josep Planas y Vila. — Joan Ullastres Comas. — Eduvigis Llopart. — Teresa Llopart y Castells. — Pere Ballarin y Guarro. — Enric Galavart Saule. — Josep Galabart Saule. — Jacob Norby. — Alexis Lundh. — Francesc Julià y Sarrahima. — Lluisa Mercadal. — Rosina Mercadal. — Rosèn Moretó y Uyà. — Felip Piqué. — Narcís Font. — Joan Gurgui. — Pau Roura y Estrada.

DELEGATS : Juli G. Quevedo, a Avilés (Asturies). — Antoni Creus Palau, a Reus. — Mn. Ramon Garriga y Boixader, a Sardanyola.

EXCURSIONS

Quatre diferents excursions s'han realitzat durant el mes que acaba de transcórrer. Tres d'elles han sigut organitzades per la treballadora Secció de Fotografia, y la quarta per la de Geografia física y Geologia; encaminades totes elles a la respectiva especialitat a que obee la formació de dites Seccions. La primera va efectuar-se 'l dia 10, seguint un itinerari circular a partir de la vila de Molins de Rei, y visitant la típica població de Corbera, la romànica església de Sant Pons, el notable viaducte del Lladoner, el poble de Vallirana, y el de Cervelló ab la seva important església vella propera al mateix; la segona va realitzar-se 'l dia 17 vers les viles de Cornellà y Sant Boi, riberes del baix Llobregat y el Prat; y la tercera acaba de tenir lloc el darrer diumenge, dia 31, havent-se fet l'itinerari de Cardedeu a Granollers y visitat lo més notable d'aquestes poblacions, les interessants esglésies de Santa Agnès de Malanyanes y Canovelles, y les pintoresques ruïnes del castell de la Roca.

Totes tres excursions s'han vist força concorregudes, resultant molt profitoses pel gran nombre de vistes fotogràfiques obtingudes durant les mateixes.

El dia 3 va realitzar-se la de la Secció de Geografia física y Geologia, que tingué per objecte principal la visita als jaciments silúrics de Montcada, la cova de Na Guilleuma y el jaciment miocènic tortonià de Sardanyola. Va veure's també ben concorreguda, y durant la mateixa 's recolliren notables exemplars minerals y fòssils.

CONFERENCIES

UNA VISITA A LES POBLACIONS SÜICES DE FRIBOURG, BERNA Y INTERLAKEN Y ASCENCIÓ A LA JUNGFRAU. — El divendres dia 1 d'aquest mes darrer, el nostre amic y company D. Francisco X. Parés y Bartra, va donar compte d'una de les seves excursions per Suïça, descrivint les belleses monumentals y naturals de Fribourg, Berna, y Interlaken, y ressenyant l'interessant ascenció al cim de la Jungfrau, un dels pics més importants de totes les serres alpines. El Sr. Parés va presentar, durant la seva conferencia, una nombrosa col·lecció de bells clixés fotogràfics obtinguts durant la seva excursió.

DE SOLSONA A CARDONA. — El nostre president, D. César August Torras, va descriure, en la sessió del dia 8, l'itinerari desde Solsona per les vores de Joval y Clariana cap a Rimer y Cardona per la ribera del riu Negre, fent ressaltar les belleses del mateix y descrivint els llocs més notables y importants, dels quals va presentar també diferents clixés fotogràfics, que anà projectant en el transcurs de la seva interessant dissertació.

LA VALL Y MONESTIR DE SANT JOAN DE LES ABADESSES. — El dia 15, el nostre benvolgut consoci D. Joan Danès y Vernetas, viç-secretari de la Comissió

Organitzadora de la restauració de l'antiga col·legiata de Sant Joan, va llegir una interessant ressenya monogràfica de la vila y vall de Sant Joan de les Abadesses, sota tots els aspectes en que la mateixa pugui ésser estudiada, detenint-se a tractar curiosament d'aquell notable monument. Durant la sessió van projectar-se diferents clixés del Sr. Muns, que completaren la detallada ressenya del Sr. Danès.

Després de la mateixa, y a precís del propi conferenciant, va fer ús de la paraula 'l Sr. Puig y Cadafalch, allí present, el qual donà una idea de lo que es aquell venerable monument religiós y de lo que ha d'ésser la seva bona restauració.

LA VALL DE BROTO. — El dia 22, el nostre bon amic D. Juli Soler y Santaló, va llegir el seu estudi d'aquesta alta vall pirenenca, descrivint-la en son conjunt y ressenyant algunes de les excursions a realitzar per la mateixa. Aquest nou treball del Sr. Soler, interessant com tots els seus, forma part del seu plan d'estudi de totes les altes valls aragoneses, que va donant a conèixer, incloent-hi les ascensions als més alts cims de la gran carena pirenenca. Una vistosa col·lecció de projeccions fotogràfiques completaren la ressenya del Sr. Soler.

ALGUNES EXCURSIONS PER LA VALL DE BENASC. — Tal fou el tema de la conferència donada 'l divendres dia 29 pel nostre company D. Antoni Bartomeus, qui, en la forma atractiva de consuetut en ell, ressenyà aquesta interessant vall, els itineraris que hi donen accés, y algunes de les excursions a realitzar desde l'important vila de Benasc. Durant la sessió van projectar-se gran nombre de clixés fotogràfics obtinguts pel propi conferenciant.

CONVERSES D'ARQUEOLOGIA

D. Pelegrí Casades y Gramatxes ha continuat les seves conferències referents a *Arqueologia romana* conforme van indicades a continuació:

Dia 6. Conversa CLXVII (15.^a d'*Arqueologia romana*). Idea general del culte (sacrificis, ofrenes y festes). — Cerimonies d'inauguració, dedicació y consagració de temples. — Ritual.

Dia 13. Conversa CLXVIII. Arquitectura religiosa. — El temple. Son origen, classes d'edificis sagrats, llurs formes regulars.

Dia 20. Conversa CLXIX. Continuació de l'estudi dels temples. — El panteó d'Agripa. — Temples de formes irregulars. — Ordenació arquitectònica dels temples.

Dia 27. Conversa CLXX. Continuació de l'estudi dels temples. — Aspecte de l'interior. — Arcs y altars. — Les cobertes. — Descripció d'alguns temples cèlebres.

NOVES

EL VINENT CONGRÉS EXCURSIONISTA. — Tal com indicàrem ja en el número anterior, el dia 17 del prop-passat mes de març va haver-hi a la ciutat de Manresa una important reunió pera tractar de l'organització del segon Congrés Excursionista Català, que, per acord prè en el de Lleida, s'ha de celebrar enguany en aquella històrica capital. Assistiren a dita reunió 'ls Srs. D. Oleguer Miró, Soler y March, Esteve, Mn. Guitart, Sr. Espectante y algun altre del Centre Excursionista de la comarca de Bages; D. Enric Arderiu, pel Centre Excursionista de Lleida; el Sr. Montllor, pel de Sabadell; Giralt, pel de Terrassa; y D. César A. Torras y D. Fidenci Kirchner, president y secretari respectivament del nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. Va enviar la seva adhesió la Secció excursionista del Centre de Lectura, de Reus.

En aquesta reunió va haver-hi un acord perfet entre tots els assistents, sentant-se les Bases principals, per les quals haurà de regir-se 'l Congrés de referencia. Va acordar-se que aquest se celebrés durant els dies 28, 29 y 30 de juny vinent, ab una excursió complementaria pera 'l dia 1.^r de juliol. Seran temes a tractar, en aquest Congrés, el de *L'establiment de Bases pera la delimitació de les comarques catalanes*, que ja va tractar-se l'any passat a Lleida, an el qual objecte s'ha procedit a la designació de l'oportuna Junta o Comissió general que va acordar-se fos nomenada a fi d'examinar els treballs y acords que li presentin les diferents Juntres comarcals designades a l'efecte, y que es l'encarregada de redactar el definitiu projecte a discutir y aprovar pera 'l vinent Congrés. Altres seran el d'*Etabliment d'estacions meteorològiques y Conveniencia de catalogar la fauna de Catalunya*. A més el Congrés celebrarà una o més sessions pera donar compte de les memories o comunicacions que se li presentin referents a qualsevolga qüestió o punt relacionat ab les tasques y finalitat propries de l'excursionisme català. També hi haurà una Secció especial en la qual se donarà compte dels treballs portats a cap per la Comissió de Toponimia com a resultat dels diferents treballs que li siguin comunicats per les Seccions comarcals o particulars que tinguin a bé realitzar-ho.

Ab motiu d'aquest Congrés se celebraran a Manresa diferents actes en honor y obsequi dels senyors congressistes, y diferents excursions seran també organitzades cap a Sant Benet de Bages, Montserrat, Cardona y fonts del Llobregat.

Els reunits van convenir les Bases generals o Reglament d'aquest Congrés, y confiaren al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA la designació de la Comissió que ha de cuidar de lo referent a l'establiment de Bases pera la formació del Catàleg general dels objectes monumentals y arqueològics y belleses naturals de Catalunya.

Continuarem tenint al corrent a nostres llegidors de tot lo que 's refereixi als treballs d'organització d'aqueix Congrés, que sembla revestirà encara més

importancia que 'l celebrat l'any passat a Lleida y que tant interès va despertar.

EN DEFENSA DE LES BELLESES NATURALS. — L'Oficina Nacional del Turisme, de París, a proposta o demanda del senyor ministre de Treballs públics de França, ha acordat darrerament, y per unanimitat, un vot favorable a l'adhesió del Govern francès a la creació d'una Comissió Internacional Permanent pera la Protecció de la Natura, proposada pel Govern de Suïça.

Quan farem altre tant en el nostre país? Veus-aquí un punt important, y sempre d'actualitat, pera ésser tractat en el vinent Congrés Excursionista de Manresa.

NOVA GUIA EXCURSIONISTA. — Sabem per conducte segur y autoritzat que dintre poc temps apareixerà una *Guia monogràfica de la regió de Montseny*, que vindrà a emplenar una necessitat sentida pel mancament de tota guia de tant interessant regió. No dubtem que tal nova ha de complaure a molts dels nostres llegidors, y per això la llancem al públic tot esperant l'hora de poder anunciar la seva aparició, que confiem no 's farà esperar gaire.

ALTRA FESTA INAUGURAL. — El diumenge dia 14 d'abril tindrà lloc a la ciutat de Vic la solemne sessió inaugural del Centre Excursionista d'aquella localitat. Tenim noves que dit acte revestirà gran importancia, essent una festa altament simpàtica y encoratjadora pera l'excursionisme català. Assistirà a tal festa una nodrida representació del nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

EXCURSIONS. — Pera les vinents festes de Pasqua s'estan organitzant diferents excursions montanyenques que prometen veure-s molt concorregudes. Entre elles n'hi ha una al Montseny y una altra vers l'Alt Bergadà y vall de Ribes, ab l'ascensió a l'enlairat cim del Padró dels Quatre Batlles, a una altitut de 2,690 metres sobre 'l nivell de la mar. En el número vinent donarem compte d'aquestes excursions. També, pera l'altra Pasqua, se prepara una interessant excursió per la costa catalana desde Barcelona a Port-Vendres. Ne parlarem més detingudament en altre número.

SECCIÓ METEOROLÒGICA

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARAN)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES DE MARÇ

TEMPERATURES (A L'OMBRA)				PRESSIONS BAROMÈTRIQUES A 0° Y AL NIVELL DE LA MAR	
MITGES MENSUALS		MÀXIMA	MÍNIMA	MITGES MENSUALS	
8 MATÍ	8 TARDA	EN 24 HORES	EN 24 HORES	8 MATÍ	8 TARDA
5°.89	7°.28	24°.5 ^(dies) (26, 27)	- 2°.5 (dia 8)	767'88 mm.	767'65 mm.
ESTAT DEL CEL.		{ Dies serens . . . 9 8 m.		14 8 t.	Dies de pluja . . . 11
		» nuvolosos . . . 8 »		8 »	» de neu . . . 2
		» coberts . . . 14 »		9 »	» de glaçada . . . 10
					» de calamarça . . . 2
					» de rosada . . . 2
					» de boira . . . 7
HUMITAT RELATIVA		NÚVOLS		NUVOLOSITAT	
MITGES MENSUALS		CLASSE DOMINANT		MITGES MENSUALS	
8 MATÍ	8 TARDA	8 MATÍ	8 TARDA	8 MATÍ	8 TARDA
73'64	74'38	CIRRUS	NIMBUS	5'96	4'48
TOTAL DE PLUJA MENSUAL: 23'5 mm. » DE NEU » 0'07 mts.		VENT			
		DIRECCIÓ DOMINANT		VELOCITAT: EN 24 HORES	
		8 MATÍ	8 TARDA	MITJA MENSUAL	
		SSE	NNE	23'639 kms.	

J. S. S.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA y la Direcció del BUTLLETÍ deixen íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.